Journal of Theory & Practice in Curriculum

I.C.S.A.
Iranian Curriculum Studies Association

ISSN : 2345-4938
eISSN :2345-4938
Vol.27 (14); 2026
P: 215-244
https://www.jcstpicsa.ir

Teachers' Perceptions of Analysis of the Role of Dominant Gender in the Teaching-Learning Process in Coeducational Schools: An Exploration of Teachers' Attitudes and Experiences

Meysam Salimi*, Marzieh Dehghani**, Negin Fakhar***

*M.A. Student, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran: meysamsalimi@ut.ac.ir
**Associate Professor, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding Author): dehghani_m33@ut.ac.ir
***Ph.D. Student, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran: negin.fakhar@ut.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Key words:
Co-educational schools, mixed-sex schools, gender role, gender stereotypes, dominant gender

Article history:
Received : 30 April 2026
Accepted : 31 May 2026

Abstract

This study aimed to explore teachers' perceptions of the "dominant gender" phenomenon and its impact on instruction and classroom management in mixed-gender schools in Kabudarahang. The research employed a descriptive phenomenological approach. Data were collected through semi-structured interviews with 13 purposively selected teachers and analyzed using Colaizzi's seven-step strategy via MAXQDA software. For trustworthiness, Guba and Lincoln's four criteria—credibility, transferability, dependability, and confirmability—were applied. Findings revealed that despite challenges such as gender-based conflicts, mixed-gender classrooms provide opportunities for social maturity and the exchange of learning strategies. Male predominance shifts the classroom focus toward practical and athletic activities, yet complicates management and may marginalize female students. Conversely, female predominance enhances discipline, hygiene, and achievement in arts-related subjects, though it entails challenges like constant verbal interactions and classroom noise. Furthermore, teachers' preferences for a specific dominant gender are influenced by their personal inclinations and perceptions, such as the rapid learning of boys versus the perseverance of girls. Ultimately, the dominant gender shapes the "learning atmosphere," and teachers' perceptions of this dynamic significantly influence instructional choices and the extent of attention given to the minority gender's needs.

Cite this Article:
Salimi, Meysam, Dehghani, Marzieh, & Fakhar, Negin. (2026). Analysis of the Role of Dominant Gender in the Teaching-Learning Process in Co-educational Schools: An Investigation into Teachers' Attitudes and Experiences. (e244606). *Theory and Practice in Curriculum*, 27(14), 215–244. https://doi.org/10.22034/cstp.2026.582131.1154

© 2016 by Iranian Curriculum Association Press Publisher: Iranian Curriculum Association Press

Extended Abstract

Introduction

Throughout the life course, individuals assume multiple social roles according to their developmental stages and social positions, each of which entails specific behaviors, responsibilities, and expectations. One of the most fundamental and enduring of these roles is the gender role, which accompanies individuals from early childhood and encompasses socially constructed norms and behaviors that define how men and women are expected to act. Gender roles, shaped by cultural and social contexts, play a decisive role in access to education, economic opportunities, and the realization of educational and social justice. These roles are formed and sustained through gender stereotypes that emerge within social environments such as the family, school, and media, and are continuously transmitted across generations.

Schools, as powerful social institutions, play a central role in the formation and reinforcement of gender roles and stereotypes. Through both the formal curriculum and, more importantly, the hidden curriculum, schools convey implicit messages about gender-appropriate abilities and behaviors. Such messages often include stereotypes such as boys' superiority in mathematics, leadership, and analytical tasks, and girls' superiority in language-related and caregiving domains. One educational context in which gender roles become particularly salient is the mixed-gender classroom, where students of different genders interact simultaneously with one another, the teacher, and the learning environment.

In many regions, particularly rural and geographically dispersed areas, mixed-gender classrooms have become common due to population decline, migration, limited access to single-gender classes, and the implementation of inclusive education policies. In these classrooms, gender dominance refers to the numerical majority of one gender over the other. Teachers' perceptions of gender dominance can significantly influence classroom management, instructional strategies, patterns of interaction, and assessment practices, potentially leading to the marginalization of the non-dominant gender. Such dynamics not only affect students' learning outcomes and academic motivation but also contribute to the formation of self-concept and internalization of gender roles.

Research questions-

1. What perceptions do teachers have of the characteristics, abilities, and gender roles of students in co-educational classrooms?
2. What are the effects of boys dominating the classroom environment and academic conditions?
3. What are the effects of girls dominating the classroom environment and academic conditions?
4. What reasons do teachers have for preferring the dominance of one gender over the other?

Methods-

The present study adopted a qualitative approach using descriptive phenomenology to examine teachers' perceptions and beliefs regarding dominant gender roles in mixed-gender classrooms. The research was conducted in rural mixed elementary schools in Kaboudar-Ahang County, Hamedan Province. Participants were selected through criterion-based purposive sampling and had at least two years of teaching experience in mixed-gender classes. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed using Colaizzi's seven-step method with MAXQDA software. Trustworthiness was ensured based on Guba and Lincoln's criteria.

Results

The present study aimed to explore teachers' perceptions of gender dominance in mixed-gender classrooms in Kaboudar-Ahang County. Data were analyzed through in-depth, semi-structured interviews with elementary school teachers, and findings were organized in response to four research questions. Results related to the first question showed that teachers held distinct perceptions of students' gender-based characteristics, abilities, and roles in mixed classrooms. These perceptions encompassed perceived differences in learning abilities, emotional regulation, and developmental characteristics, as well as the

challenges, opportunities, and risks associated with mixed-gender classes. Findings were categorized into four main themes and thirty subthemes.

In response to the second question, the dominance of boys was found to create both opportunities and challenges. While it fostered group cohesion, reduced objection to assessment outcomes, and enhanced performance in subjects such as mathematics and physical education, it also increased classroom management difficulties, instances of bullying, and the social marginalization of girls.

Findings related to the third question indicated that girls' dominance improved academic climate, emotional atmosphere, classroom order, and performance in language- and arts-related subjects, but also led to reduced motivation among boys and increased social grouping among girls.

Finally, teachers' preferences for gender dominance were influenced by perceived innate characteristics, instructional convenience, personal interests, and teachers' own gender-related experiences.

Discussion

The present study aimed to address questions related to teachers' perceptions of dominant gender roles in mixed-gender classrooms, the classroom climate, the effects of teachers' gender beliefs on instruction and classroom management, and the reasons underlying teachers' preferences for gender dominance. Findings revealed that when one gender becomes numerically dominant, most classroom activities tend to align with the interests, needs, and characteristics of that dominant gender. In accordance with a "majority rule" approach, teachers often respond more readily to the demands of the dominant group, which may gradually reduce equality between genders despite teachers' intentions to provide balanced attention during different stages of instruction.

Regarding teachers' perceptions of students' characteristics and classroom conditions, findings indicated perceived gender-based differences in behavioral and academic domains. Teachers generally viewed girls as stronger in verbal intelligence, persistence, and diligence, while boys were perceived as more capable in mathematical reasoning and practical problem-solving. These perceptions influenced classroom dynamics, competition, and instructional strategies. Teachers noted that when effectively managed, gender differences could foster constructive competition and mutual learning, such as boys inspiring innovative mathematical strategies and girls modeling creativity and discipline in artistic and written tasks.

Classroom management in mixed-gender settings requires high levels of professional skill, sensitivity, and self-awareness. Teachers emphasized the need to control personal gender stereotypes, as biased feedback or unequal disciplinary practices can discourage one gender and intensify perceptions of injustice. Findings also highlighted challenges related to competition, verbal conflict, emotional sensitivity, and responses to punishment, suggesting that traditional punitive approaches may be ineffective or harmful in mixed-gender classrooms.

The study further identified key opportunities associated with mixed-gender education, including improved social skills, better preparation for future social environments, reduced anxiety in gender-diverse settings, and enhanced gender self-awareness. However, teachers also reported potential risks, such as reduced participation of girls due to fear of ridicule and increased frustration among boys in academically structured environments that favor verbal learning styles.

Finally, teachers' preferences for a dominant gender were largely shaped by personal interests, instructional convenience, cultural expectations, and gender stereotypes. Overall, the findings indicate that mixed-gender classrooms present both opportunities and limitations and require experienced, reflective teachers who can manage classroom dynamics fairly, avoid gender bias, and provide equitable learning opportunities for all students.

Keywords

Co-educational schools, mixed-gender schools, gender role, gender stereotypes, dominant gender..

ISSN :2345-4938
eISSN: 2783-0640

سال چهاردهم، شمارۀ ۲۷ بهار و تابستان ۱۴۰۵

۲۱۵-۲۴۴

https://www.jcstpicsa.ir

نظریه و عمل در برنامه درسی

انجمن مطالعات برنامه درسی ایران

تحلیل نقش جنسیت غالب در فرایند یاددهی-یادگیری در مدارس مختلط: واکاوی نگرش‌ها و تجارب معلمان

میثم سلیمی* ، مرضیه دهقانی**، نگین فخار***

*دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران:
meysamsalimi@ut.ac.ir

**دانشیار کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران(نویسنده مسئول):
dehghani_m33@ut.ac.ir

***دانشجوی دکتری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران: negin.fakhar@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
علمی-پژوهشی

واژگان کلیدی:
مدارس ترکیبی، مدارس مختلط، نقش جنسیتی، کلیشه‌های جنسیتی، جنسیت غالب

تاریخچه مقاله:
تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۲/۲۸
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۰

این پژوهش با هدف واکاوی ادراک معلمان از پدیده «جنسیت غالب» و تأثیرات آن بر تدریس و مدیریت کلاس در مدارس مختلط شهرستان کبودراهنگ انجام شد. روش پژوهش، پدیدارشناسی توصیفی است. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌عمیق با ۱۳ معلم که به روش هدفمند انتخاب شده بودند، گردآوری و با راهبرد هفت‌مرحله‌ای کلایزی در نرم‌افزارMAXQDA24 تحلیل شد. برای اعتبارسنجی نیز ملاک‌های چهارگانه گوبا و لینکلن به کار گرفته شد. یافته‌ها نشان داد کلاس‌های مختلط علی‌رغم چالش‌هایی چون نزاع‌های جنسیتی، فرصتی برای بلوغ اجتماعی و تبادل راهکارهای یادگیری هستند. غلبه عددی پسران، کلاس را به سمت فعالیت‌های عملی و ورزشی سوق داده، اما مدیریت را دشوار و دختران را منزوی می‌کند. در مقابل، غلبه دختران موجب ارتقای نظم، بهداشت و پیشرفت در دروس هنری می‌شود، هرچند چالش گفتگوی مداوم و شلوغی کلاس را در پی دارد. همچنین ترجیح معلمان برای غالب بودن یک جنسیت، تابعی از علایق شخصی آن‌ها و ویژگی‌هایی چون یادگیری سریع پسران در مقابل پشتکار دختران است. در نهایت، جنسیت غالب، اتمسفر یادگیری را تعیین می‌کند و ادراک معلم از این وضعیت، بر کلاس اثرگذار است. فرصت‌های موجود در کلاس ترکیبی به معلم امکان می‌دهد که کلاس پویا و فعال، با تنوع سبک‌های یادگیری داشته باشد. برای درگیر کردن تمامی سبک‌های یادگیری در آموزش، آموزگار باید مسلط به روش‌های تدریس متنوع باشد و وجود واحدی برای کلاس ترکیبی در دروس دانشگاه فرهنگیان، سبب بهبود کیفیت کلاس ترکیبی می‌شود.

استناد به این مقاله:
سلیمی، میثم، دهقانی، مرضیه و فخار، نگین. (۱۴۰۵). تحلیل نقش جنسیت غالب در فرایند یاددهی-یادگیری در مدارس مختلط: واکاوی نگرش‌ها و تجارب معلمان. (e244606). *نظریه و عمل در برنامه درسی*، ۲۴۴-۲۱۵ (۱۴) ۲۷،
https://doi.org/10.22034/cstp.2026.582131.1154

© انجمن مطالعات برنامه درسی ایران

ناشر: انجمن مطالعات برنامه درسی ایران

مقدمه

پذیرش هر نقش اجتماعی، فرد را ملزم به اتخاذ رفتارهای ویژه‌ای می‌کند که بستر ارتباط او با جامعه و شکل‌گیری مسئولیت‌های متقابل را فراهم می‌سازد. در این میان، «نقش جنسیتی» یکی از نخستین و کلیدی‌ترین نقش‌هایی است که از آغاز زندگی با فرد همراه بوده است؛ رویکردی که شامل الگوهای رفتاریِ انتظاری از سوی جامعه است، به طوری که یک جنس ملزم به ابراز این رفتارهای خاص بوده و جنس دیگر از انجام آن‌ها منع می‌شود (فلاحتی، ۱۳۹۵؛ هیلمن[1]، ۲۰۲۴). این نقش‌های جنسیتی دسترسی برابر افراد به آموزش و فرصت‌های اقتصادی را به‌ویژه در بافت‌های سنتی به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهند (یونسکو[2]، ۲۰۲۲: او ای سی دی[3]،۲۰۱۹). در این راستا، نقش جنسیتی، می‌تواند در عدالت آموزشی موثر باشد. کلیشه‌های جنسیتی در محیط اجتماعی شکل می‌گیرند و به نسل بعدی منتقل می‌گردند(چن[4]، ۲۰۲۳). تکرار کلیشه‌های جنسیتی در محیط آموزشی باعث تقویت تصورات جنسیتی درباره توانایی‌ها و نقش‌ها می‌شود(او ای سی دی[5]، ۲۰۲۲). در هنگام تشکیل کلیشه جنسیتی، انجام یک رفتار برای یک جنسیت امری طبیعی و برای جنسیت دیگر غیرمعمول به شمار می‌آید. بنابراین کلیشه‌هایی در ذهن افراد ایجاد می‌شود که افعال خاصی را مطابق با جنسیت خود بروز می‌دهند. این کلیشه‌ها، در رفتار بالقوه فرد نهادینه می‌شوند. به زعم علی اکبری دهکردی و همکاران(۱۴۰۳) انسان‌ها، به منظور رشد دادن ویژگی‌ها و علائق سازگار با جنسیت خود، اجتماعی می‌شوند.

عوامل زیادی در شکل‌گیری نقش‌های جنسیتی موثرند. یکی از این عوامل محیطی است که فرد در آن فعالیت می‌کند. مدرسه، به عنوان یک پایگاه اجتماعی بر تشکیل نقوش جنسیتی، موثر است. از عوامل موثر بر نقش جنسیتی در مدرسه، می‌توان به گروه همسالان، آموزگاران و برنامه درسی آشکار و پنهان اشاره کرد. برنامه درسی پنهان، پیام‌هایی درباره نقش‌ها و کلیشه‌های جنسیتی را منتقل می‌کند. کلیشه‌هایی مانند برتری پسران در ریاضی و برتری دختران در زبان(بلومبرگ[6]، ۲۰۰۸) یکی از نمودهای نقش جنسیتی در کلاس‌های ترکیبی است. در این کلاس‌ها افرادی از هر دو جنسیت با یکدیگر و همچنین با معلم و محیط کلاس در تعاملند. ادراک معلم از نقش‌های جنسیتی، در تشکیل خودپنداره و نقش‌های جنسیتی افراد تاثیر دارد. با توجه به گستردگی جغرافیایی، پراکندگی روستاها، صعب‌العبوربودن مناطق، نرسیدن به حدنصاب کلاس‌های تک‌جنسیتی، مهاجرت از روستا به شهر و همچنین اجرای نظام آموزش فراگیر (یونسکو[7]، ۲۰۱۵) شاهد وجود کلاس‌های ترکیبی در برخی مناطق کشورمان هستیم. در بیشتر مدارس روستایی،

[1] Heilman et al
[2] UNESCO
[3] OECD
[4] Chen
[5] OECD
[6] Blumberg
[7] UNESCO

مدارس به صورت چندپایه و مختلط اداره می‌شوند. در برخی مدارس نیز از بین این دو حالت، باید یک مورد انتخاب شود که در بیشتر موارد، به علت سهولت آموزش و افزایش یادگیری، کلاس ترکیبی را به کلاس چندپایه ترجیح می‌دهند. با توجه به بافت جمعیتی و موالید، در برخی مدارس دختران و در برخی دیگر پسران غالب هستند(علی‌نیامقدم و دهقانی، ۱۴۰۳).

منظور از غالب بودن یک جنسیت در یک کلاس، بیشتر بودن تعداد افراد یک جنسیت، نسبت به جنسیت دیگر است و منظور از ادراک نیز، دید و نظر معلم نسبت به این وضعیت است. ادراکی که معلم از جنسیت‌های مختلف و به ویژه جنسیت غالب دارد، می‌تواند در تمام ابعاد آموزش و مدیریت کلاس او اثرگذار باشد چراکه معلمان موضوعات مدنظر را با توجه به جنسیت مخاطب سازماندهی و تفسیر می‌کنند(برکاشویلی[1]، ۲۰۱۲). با توجه به این جمله می‌توان گفت که جنسیت غالب تاثیر به‌سزایی در ابعاد مختلف یک کلاس درس دارد و این مورد می‌تواند سبب نادیده گرفتن جنسیت غیرغالب در کلاس شود. این باور علاوه بر تاثیری که در میزان یادگیری و انگیزه افراد برای یادگیری دارد، در شکل‌گیری نقش‌های جنسیتی در ذهن دانش آموزان نیز تاثیر به‌سزایی دارد. نگاه جنسیتی می‌تواند فرصت‌های اشتغال زنان را محدود کند و سبب تبعیض در اجتماع شود(صامتی و پاشازانوسی،۱۳۹۲).

بیان مسئله و چارچوب نظری

معلمان به عنوان الگوی کلاس، افکار خود را به دانش‌آموزان منتقل می‌کنند و بر دانش‌آموزان اثر می‌گذارند. معلمان غالباً موفقیت تحصیلی دختران را به تلاش و انضباط فردی نسبت می‌دهند، در حالی که موفقیت پسران، به‌ویژه در دروسی مانند ریاضیات، بیشتر به توانایی ذاتی آنان مرتبط دانسته می‌شود. این امر بازتابی از تداوم سوگیری جنسیتی اسنادی در محیط‌های آموزشی است(بسما و روبی-دیویس[2]، ۲۰۲۵؛ پرندر و همکاران[3]، ۲۰۲۰؛ آلن و همکاران[4]، ۲۰۱۸). از سوی دیگر، پسران بیشتر از دختران با معلمان تعامل دارند که این می‌تواند بر اعتماد به نفس و آرزوهای دختران تأثیر بگذارد(باسی و همکاران[5]، ۲۰۱۸) به نحوی که برخی معلمان به‌صورت ناخواسته یک جنس را بر دیگری ترجیح داده و در نتیجه موانعی برای تعامل عادلانه در کلاس ایجاد می‌کنند(مهوا[6]، ۲۰۲۵). همچنین، ادراک معلمان از دانش‌آموزان، بر خودشناسی دانش‌آموزان و زندگی شغلی آن‌ها در آینده اثرگذار است(تودور[7]، ۲۰۱۰: گیلچریست و ژانگ[8]، ۲۰۲۴).

[1] Berekashvili
[2] Basma & Rubie-Davies
[3] Perander et al
[4] Alan et al
[5] Bassi et al
[6] Mhewa
[7] Todor
[8] Gilchrist and Zhang

وجود کلیشه‌های جنسیتی در فضاهای آموزشی، می‌تواند سبب بروز احساست متفاوت در افراد شود. مفهوم فضاهای جنسیتی در کلاس درس به این اشاره دارد که چگونه فضاهای یادگیری تحت تأثیر هنجارهای جنسیتی شکل می‌گیرند و خود نیز به بازتولید این هنجارها می‌پردازند، در این راستا، طراحی فیزیکی کلاس درس می‌تواند پیام‌های جنسیتی خاصی را منتقل کند و احساس تعلق دانش‌آموزان به محیط آموزشی را تحت تأثیر قرار دهد؛ به‌گونه‌ای که ادراک فضاهای آموزشی به‌عنوان محیط‌های زنانه یا مردانه، واکنش‌ها و احساسات متفاوتی را در افراد ایجاد می‌کند(رالف و همکاران[1]،۲۰۲۴). در این راستا، احمدی زمانی و همکاران(۱۳۹۸) بیان کردند که عکس‌العمل‌های معلم در مسئولیت‌پذیری و اجتماعی بودن دانش‌آموزان موثر است. دانش‌آموزان در سنین پایین از رفتار معلم الگوبرداری می‌کنند و رفتار معلم در آن‌ها نهادینه می‌شود. ادراکات معلمان درباره نقش‌های جنسیتی سبب سلب فرصت‌های اجتماعی از دختران و هدایت آن‌ها به سمت مشاغل زنانه می‌شود(هیلمن[2]، ۲۰۲۴). به‌زعم کارلانا[3](۲۰۱۹)، باورهای جنسیتی معلمان، می‌تواند در نحوه عملکرد دانش‌آموزان در سال‌های تحصیلی آینده اثرگذار باشد.

نظریه نقش‌های جنسیتی(۲۰۲۳)، نشان داد که هنجارها و انتظارات اجتماعی_فرهنگی درباره جنسیت‌ها، رفتارهای افراد در موقعیت‌های آموزشی را شکل می‌دهند؛ این نقش‌ها نه تنها رفتار دانش‌آموزان را جهت می‌دهند بلکه ادراک معلمان از رفتار و نیازهای آموزشی دانش‌آموزان را نیز تحت‌تأثیر قرار می‌دهند. پیامد عملی این دیدگاه در کلاس درس می‌تواند سبب بروز انتظارات متفاوت معلمان از پسران و دختران و تخصیص فرصت‌های متفاوت یاددهی باشد. همچنین، پژوهش اسکولیناکس[4](۲۰۲۴)، نشان داد که دیدگاه‌های معلمان که از انتظارات فرهنگی_اجتماعی آنان ناشی می‌شود، می‌تواند منجر به نابرابری‌های جنسیتی در کلاس درس شود و عملکرد تحصیلی دختران و پسران را تحت تاثیر قرار دهد. از سوی دیگر، پژوهش اسپلیت و همکاران[5](۲۰۱۲) نشان داد که معلمان مشکلات بیشتری با پسران در کلاس دارند. در ادامه، کاشمن و کلارک[6](۲۰۱۴) دریافتند معلمان دختران را برای شغل‌های پرورشی و مراقبتی و پسران را برای ورزش و رهبری مناسب می‌دانند اما در مقابل، به‌زعم ماتیس و همکاران[7](۲۰۲۰) معلمان توانایی‌های فکری دانش آموزان دختر و پسر را یکسان ارزیابی می‌کنند. با این حال موسوی ندوشن و همکاران(۱۳۹۰) بیان کردند که میان باورهای جنسیتی و یادگیری کلامی و ریاضی ارتباط معناداری وجود ندارد، اما میان باورهای جنسیتی و یادگیری اجتماعی

[1] Ralph et al
[2] Heilman
[3] Carlana
[4] Scholinakis
[5] Split et al
[6] Cushman and Clurck
[7] Matis et al

رابطه معنادار وجود دارد. همچنین میان انتظارات جنسیتی معلمان و یادگیری کلامی و اجتماعی، رابطه‌ای وجود ندارد، اما میان انتظارات جنسیتی معلمان و یادگیری ریاضی، رابطه معنادار وجود دارد.

بازتعریف نقش معلمان در ادبیات پژوهشی معاصر بر گذار آنان از ناظران بی‌طرف به کنشگران فعال تغییر و اهمیت پداگوژی حساس به جنسیت تأکید دارد و نشان می‌دهد که میزان هم‌سویی معلمان با این رویکرد و تلاش آنان برای ایجاد تعادل جنسیتی در کلاس‌ها همچنان موضوعی پیچیده و چندبعدی است. در سطح آگاهی و عملکرد، بسیاری از معلمان در شناسایی و مواجهه انتقادی با «برنامه درسی پنهان جنسیت» با محدودیت مواجه‌اند؛ به‌گونه‌ای که در ویتنام، معلمان دانش زبانی را بر پرداختن به محتوای جنسیتی ترجیح می‌دهند و این امر تحت تأثیر سوگیری‌های آگاهانه یا ناآگاهانه آنان قرار دارد(وو و پیهام[1]، ۲۰۲۵) و در قزاقستان نیز باورهای ذات‌گرایانه نسبت به جنسیت موجب می‌شود دختران در حوزه‌های STEM کمتر توانمند تلقی شوند(دورانی و کتیوا[2]، ۲۰۲۵).

با وجود پژوهش‌هایی که درباره کلاس‌های ترکیبی انجام شده، درباره جنسیت غالب و تاثیرات آن در تدریس و آموزش، پژوهش‌های محدودی انجام شده‌است. علاوه بر این در برنامه درسی کشورها، خلا توجه به تفاوت‌های جنسیتی به چشم می‌خورد. به زعم راگوشیچ و بارانوویچ(۲۰۲۴)، ادغام مفاهیم جنسی در برنامه درسی مدارس در کشور کرواسی ضعیف گزارش شده و این امر سبب درک ناهماهنگ مفاهیم جنسیتی شده است. در کشورهای چاد و سومالی نیز، معلمان بر ضرورت وجود چارچوب‌های سیاستی روشن‌تر و راهنمایی‌های عملی برای کاهش نابرابری‌های جنسیتی تأکید دارند(ابوبلار و یوسف[3]، ۲۰۲۵: جکورمان و همکاران[4]، ۲۰۲۵). از سوی دیگر، با در نظر گرفتن نقش مهم معلمان در تغییر نگرش جامعه، کمک به عدالت آموزشی و مقابله با موانع فرهنگی موجود(ونکتسامی و هو[5]، ۲۰۲۴: پانتیچ و همکاران[6]، ۲۰۲۲)، پژوهشگران در تلاشند به آگاهی‌بخشی معلمان درباره نقش‌های جنسیتی کمک کنند. شناسایی عوامل سوگیری جنسیتی، می‌تواند به ایجاد عدالت تربیتی و تحقق اهداف سند تحول بنیادین کمک کند. از سوی دیگر، واحدی برای مدیریت و تدریس کلاس‌های ترکیبی در دروس دانشگاه فرهنگیان منظور نشده و نومعلمان، اطلاعات کافی در این‌باره ندارند. این ناآگاهی منجر به تشویش نومعلمان در سال‌های ابتدایی تدریس می‌شود؛ بنابراین، با توجه به عدم وجود منابع در زمینه برخورد و مواجهه معلمان در برخورد با جنسیت غالب، پژوهش حاضر می‌تواند به افراد درگیر با این مسئله کمک کند. در

[1] Vu & Pham
[2] Durrani & Kataeva
[3] Abubalar & Yusuf
[4] Djekourmane et al
[5] Venketsamy & Hu
[6] Pantić et al

این راستا، هدف پژوهش، بررسی ادراک معلمان از جنسیت غالب یادگیرندگان در مدارس ترکیبی است تا یافته‌های این پژوهش راهگشای نو معلمان شاغل در مدارس ترکیبی قرار گیرد. در این راستا سوالات پژوهش حاضر بدین قرار است:

۱ معلمان از ویژگی‌ها، توانایی‌ها و نقش‌های جنسیتی دانش‌آموزان در کلاس‌های مختلط چه ادراکاتی دارند؟

۲ غالب شدن پسران، چه اثراتی بر فضای کلاس و شرایط تحصیلی آن دارد؟

۳ غالب شدن دختران، چه اثراتی بر فضای کلاس و شرایط تحصیلی آن دارد؟

۴ معلمان چه دلایلی برای ترجیح دادن غلبه یک جنسیت، به جنسیت دیگر دارند؟

روش پژوهش

هدف پژوهش حاضر، بررسی ادراک و باور معلمان کلاس‌های ترکیبی، درباره نقش‌های جنسیتی غالب و دستیابی به دیدگاه معلمان درباره غالب بودن یک جنسیت در این کلاس‌ها است. پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی توصیفی انجام شده است و از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است. طرح تحقیق پدیدارشناسی، توسط پژوهشگر با هدف پی‌بردن به معنی یک مفهوم یا پدیده موردمطالعه، از منظر گروهی از افراد اجرا می‌شود(بازرگان، ۱۴۰۳). پدیدارشناسی توصیفی، یک روش پژوهش کیفی است که ریشه در سنت فلسفی ادموند هوسرل دارد (ماتز[1]، ۲۰۲۴). این رویکرد بر این اصل استوار است که آگاهی همواره معطوف به چیزی است و هر تجربه، موضوع یا محتوایی مشخص دارد؛ این ساختار "قصدیت"، هسته اصلی چارچوب نظری هوسرل را تشکیل می‌دهد (گالاگر[2]، ۲۰۱۷؛ مادیونی[3]، ۲۰۰۵). در این روش، پژوهشگران نگرش‌های طبیعی و پیش‌فرض‌های ذهنی خود را از طریق فرآیند اپوخه یا تعلیق، در پرانتز قرار می‌دهند تا بتوانند صرفاً بر خود پدیده تمرکز کرده و ماهیت تجربه را بدون مداخله سوگیری‌های شخصی آشکار سازند (جکسون و همکارن[4]، ۲۰۱۸؛ آرنت[5]، ۲۰۱۷). بر این اساس، هدف نهایی پدیدارشناسی توصیفی، شناسایی ساختارهای ثابت و ماهیت‌های جهان‌شمولی است که در میان تجارب زیسته افراد مختلف، مشترک هستند (لی-اسروش[6]، ۲۰۲۱؛ جکسون و همکارن[7]، ۲۰۱۸).

جامعه آماری پژوهش حاضر، مدارس ابتدایی روستایی شهرستان کبودراهنگ در استان همدان است که به صورت مختلط اداره می‌شود. راهبرد نمونه‌گیری در این پژوهش، هدفمند و روش نمونه‌گیری ملاکی است که ملاک‌های آن داشتن حداقل دو سال سابقه

[1] Matz
[2] Gallagher
[3] Madioni
[4] Jackson et al
[5] Arnett
[6] Leigh-Osroosh
[7] Jackson et al

تدریس در کلاس‌های ترکیبی دوره ابتدایی، غلبه یک جنسیت در کلاس ترکیبی آموزگار و تمایل و رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش بودند. زمان مصاحبه با مشارکت کنندگان، از ۴۰ تا ۶۰ دقیقه متغیر بود. پس از مصاحبه با ۱۱ نفر، اشباع حاصل شد و برای اطمینان از این مورد، دو مصاحبه دیگر انجام شد.

برای اجرای نظام‌مند پژوهش، پروتکل مصاحبه مطابق با شکل ۳ تدوین شد. سوالات مصاحبه بر اساس سوالات پژوهش تدوین شد و هماهنگی با مصاحبه شونده‌ها انجام گرفت. همچنین، به مشارکت‌کنندگان اطمینان داده شد که اطلاعات گردآوری شده فقط جنبه پژوهشی دارد و اطلاعات شخصی آنها در پژوهش ذکر نخواهد شد و ایشان اطمینان یافتند که می‌توانند هر زمان که بخواهند، از پژوهش خارج شوند .علاوه بر این، برای تحلیل داده‌های این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای کلایزی استفاده شده است (مطابق با شکل ۱). برای تسهیل فرایند تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار مکس کیودا۲۴[1] استفاده شد (مطابق با شکل ۳).

شکل ۱. تحلیل هفت‌مرحله‌ای کلایزی

روایی و پایایی مطالعه حاضر با استفاده از چهار ملاک باورپذیری، انتقال‌پذیری، تاییدپذیری و اطمینان‌پذیری(محمدپور،۱۳۸۸: به نقل از گوبا[2]و لینکلن[3]، ۱۹۸۵) تامین شده‌است. جهت تحقق ملاک باورپذیری پس از استخراج نتایج، نظر مصاحبه‌شوندگان درباره اعتبار یافته‌ها دریافت شد تا در صورت وجود ابهام در تفاسیر، نتایج اصلاح شود. در ملاک انتقال‌پذیری سعی کردیم نمونه‌های پژوهش از گروه‌های متفاوت سنی، جنسیتی و تحصیلی باشند تا اعتبار بیرونی افزایش یابد. مشخصات مشارکت‌کنندگان در جدول شماره یک ذکر شده‌است. برای افزایش اطمینان‌پذیری نیز از ممیزی همگنان استفاده شد که پس از نتیجه‌گیری نهایی، نتایج مورد بررسی

[1] MAXQDA24 [2] Guba [3] Lincoln

متخصصان قرار گرفت. برای تحقق تاییدپذیری نیز در هنگام تفسیر اطلاعات، نظر محقق ثبت شد و پس از پایان روند پیاده سازی با مقایسه نتایج حاصله و نظر پژوهشگر، از عدم سوگیری اطمینان حاصل شد.

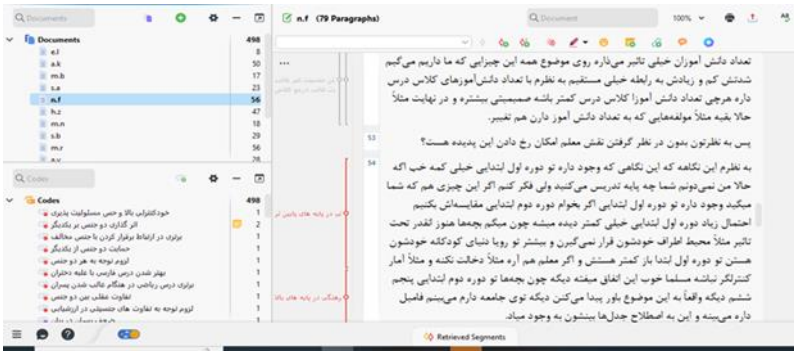

شکل ۲. نمونه کدگذاری در MAXQDA

- به نظر شما، بارزترین تفاوت‌های رفتاری و اخلاقی میان دانش‌آموزان دختر و پسر در محیط کلاس چیست؟ آیا در توانمندی‌های آموزشی (مثلاً در دروس ریاضی، ادبیات، هنر یا ورزش) تفاوت خاصی میان دو جنس مشاهده می‌کنید؟
- نقش‌های اجتماعی دانش‌آموزان را در فعالیت‌های گروهی چگونه می‌بینید؟ (مثلاً چه کسی معمولاً رهبری گروه را بر عهده می‌گیرد؟) آیا انتظارات شما از نظم و انضباط یا پیشرفت تحصیلی، بسته به جنسیت دانش‌آموز تغییر می‌کند؟
- در کلاس‌هایی که تعداد پسران به طور قابل توجهی بیشتر است، جو عمومی کلاس را چگونه توصیف می‌کنید؟ این غلبه عددی چه تأثیری بر تعاملات اجتماعی و نحوه مشارکت دانش‌آموزان دختر در بحث‌ها دارد؟
- از نظر مدیریت کلاسی (نظم، کنترل و شیوه‌های تنبیه/تشویق)، حضور اکثریت پسران چه چالش‌ها یا فرصت‌هایی برای شما ایجاد می‌کند؟ وضعیت پیشرفت تحصیلی کل کلاس در این شرایط (اکثریت پسر) معمولاً به چه سمتی گرایش دارد؟
- در کلاس‌هایی که اکثریت با دختران است، فضای روانی و عاطفی کلاس چه تفاوتی با سایر کلاس‌ها دارد؟ غلبه عددی دختران چگونه بر نحوه تدریس شما و انتخاب فعالیت‌های آموزشی تأثیر می‌گذارد؟
- آیا در این کلاس‌ها رقابت تحصیلی یا همکاری‌های گروهی شکل متفاوتی به خود می‌گیرد؟ حضور اقلیت پسران در یک کلاس عمدتاً دخترانه، چه تأثیری بر اعتمادبه‌نفس و مشارکت آن‌ها دارد؟
- اگر حق انتخاب داشتید، ترجیح می‌دادید در کلاسی با غلبه پسران تدریس کنید یا کلاسی با غلبه دختران؟ (یا تعادل ۵۰-۵۰؟) چه دلایلی (آموزشی، انضباطی، شخصی یا ارتباطی) باعث این ترجیح می‌شود؟

شکل ۳. سوالات مصاحبه

جدول شماره ۱. مشخصات شرکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	تحصیلات	سابقه تدریس	جنسیت	سن	پست
۱	دکتری	٦	مرد	۳۱	آموزگار
۲	ارشد	۳	مرد	۲٤	آموزگار
۳	دکتری	۹	زن	۳۱	مدیرآموزگار_آموزگار
٤	کارشناسی	۱٤	زن	٤٤	مدیرآموزگار_ آموزگار
۵	ارشد	۱۵	مرد	۳۵	آموزگار
٦	ارشد	٤	مرد	۲٦	مدیر
۷	ارشد	۲	زن	۲٤	آموزگار
۸	ارشد	۱۹	مرد	۳	آموزگار
۹	ارشد	۲	زن	۲۵	آموزگار
۱۰	ارشد	۱۲	زن	٤۱	آموزگار
۱۱	کارشناسی	۲٤	زن	٤۵	آموزگار
۱۲	کارشناسی	٦	زن	۳۹	آموزگار_مدیر
۱۳	ارشد	۳	مرد	۲۵	آموزگار_ مدیر آموزگار

یافته‌ها

پژوهش حاضر با هدف واکاوی ادراک معلمان کلاس های ترکیبی شهرستان کبودراهنگ درباره غالب‌بودن یک جنسیت در کلاس انجام شده است. داده‌های پژوهش با توجه به مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته با معلمان دوره‌ی ابتدایی، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که یافته‌ها در پاسخ به چهار سؤال به شرح زیر تدوین شده است.

در پاسخ به سوال اول: (معلمان از ویژگی‌ها، توانایی‌ها و نقش‌های جنسیتی دانش‌آموزان در کلاس‌های مختلط چه ادراکاتی دارند؟) معلمان در پاسخ به این سوال به بیان ادارکات از خود از کلاس ترکیبی و ویژگی‌های دانش‌آموزان در آن کلاس پرداختند و

همچنین ویژگی های کلاس ترکیبی از جمله چالش‌ها، فرصت‌ها و آسیب‌های آن را بیان کردند. نتایج یافته‌شده در قالب چهار مضمون و سی زیرمضمون در (جدول شماره ۲) ارائه شد.

جدول شماره ۲. ادراک معلمان درباره ویژگی‌ها، توانایی‌ها و نقش‌های جنسیتی دانش‌آموزان در کلاس ترکیبی

مضمون	زیر مضمون	نقل قول
تفاوت‌های جنسیتی و پیامدهای آن در کلاس‌های مختلط	برتری یک جنسیت در میزان یادگیری دروس مختلف	«پسرا درسهایی مثل ریاضی که حالت حل‌کردنی و اینا داره، درس‌هایی مثل علوم و حالا ورزش وضعیت خیلی بهتری دارن.» (مصاحبه‌شونده شماره ۶)
	تفاوت در سرعت یادگیری	«پسرا تو ریاضی یادگیریشون سریع‌تر بود زرنگ‌تر بودن. دخترا میلنگیدن. نمیشد وقت یکسان براشون بذاری.» (مصاحبه‌شونده شماره ۶)
	هوش	«دخترا بیان خوبتری دارند ولی هوش ریاضی پسرا بهتره.» (مصاحبه‌شونده شماره ۲)
	تفاوت در کنترل احساسات و واکنش به تنش‌ها	«پسرها دارای کنترل بیشتری نسبت به دخترا هستند.» (مصاحبه‌شونده شماره ۸) «دخترا یه مقدار حساس‌تر هستند نسبت به رفتار و گفتار معلم و سریع دلخور میشن.» (مصاحبه‌شونده شماره ۸)
	بلوغ زودهنگام دختران	«دخترا یه‌ذره سن عقلیشون، سن رشدیشون نسبت به پسرا بیشتره.» (مصاحبه‌شونده شماره ۵)
چالش‌های جنسیتی در کلاس‌های مختلط	توجه به نیازهای جنسیتی در دانش‌آموزان غالب و غیرغالب	«شما به این جمعیت کمتر بیشتر توجه میکنی و جمعیت بیشتر هم برا تعداد بالاشون از شما انتظار دارن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۶)
	ناکارآمدی روش‌های تنبیهی سنتی	«دخترا بزرگ بودن و نامحرم. نمیتونستیم دخترا رو تنبیه کنیم. بعد برا عدالت به پسرا هم چیزی نمی‌گفتیم. مدیریت کلاس سخت می‌شد.»(مصاحبه‌شونده شماره ۹)
	نزاع‌های جنسیتی و تفاوت‌های نگرشی	«کلا چالش و درگیریشون بیشتر بود. رقابت و مسخره کردن و تلاش برای جبران این موارد.»(مصاحبه‌شونده شماره ۳)
	نگرش‌های جنسیتی منفی و سوءتفاهم‌های ناشی از آن	«مثلاً این نگاه جنسیتی بین بچه‌ها وجود داشت.»(مصاحبه‌شونده شماره ۹)
	رقابت منفی میان دو جنسیت	« رقابت منفی بین بچه‌ها هست که اثبات کنن بهترن. گروه تشکیل میدن و به جنسیت مقابل کمکی نمیکنن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۸)
	کمرویی دختران در حضور پسران	«بعضی از دخترا همینطور که گفتم روشون نمیشه گاهی میگفتم ساعت ورزش یا تفریح که پسرا نبودن از شما می پرسم.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۱)
	شکایات در مورد تبعیض جنسیتی در آموزش	«کلاس ششمیا مدام می‌گفتن که خانم فرق می‌ذارین بین بچه‌ها در صورتی که اینجوری نبود.»(مصاحبه‌شونده شماره ۳)
	کاهش تمرکز بر اثر تلاش برای جلب توجه جنس مخالف	«دانش آموزا دنبال جلب توجه جنس مخالف بودن. مثلا پسرا هی چیزی میگفتن که دخترارو بخندونن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱)

مضمون	زیر مضمون	نقل قول
	سرخوردگی تحصیلی به دلیل تفاوت‌های رشدی	«چون رشد دو جنس یکی نیست رقابتشون مشکل‌ساز میشد. تو این رقابته دخترا میومدن بالا و پسرا سرخورده می‌شدن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۳)
	غیررسمی شدن فضای کلاس به دلیل تعاملات اجتماعی	«باید یک حدودی رعایت بشه. شما میخندید، شوخی میکنی، خب مشخصه این وضعیت روشون تاثیر میذاره. انگار کلاس رسمی نیست.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۳)
فرصت‌های کلاس‌های مختلط	پویایی و تعامل‌های اجتماعی در کلاس‌های مختلط	«وقتی از هر دوجنس تو کلاس باشن، ما می‌تونیم به اون اهداف یادگیریمون بهتر دست پیدا کنیم.»(مصاحبه‌شونده شماره ۵)
	آمادگی برای زندگی اجتماعی و تربیت مدنی	«به خاطر اینکه از هردو جنس دانش‌آموز دارن مثل جامعه، افراد آماده‌تری هستند برای جامعه.»(مصاحبه‌شونده شماره ۹)
	تقویت مهارت‌های ارتباطی	«وقتی کلاس درس خودمون جنسیت‌های مختلف رو هم داریم. مهارت‌های اجتماعی بهبود پیدا می‌کنه.»(مصاحبه‌شونده شماره ۹)
	تعادل رفتاری جنسیتی در کلاس‌های مختلط	«وقتی هر دو جنس هست رفتاراشون بیشتر کنترل میشه. پسرا کمتر فحش میدن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۸)
	کاهش شیطنت و رفتارهای حاشیه‌ای	«دخترا که پیش پسرا بودند ساکت‌تر بودند و پسراهم همینطور.» (مصاحبه‌شونده شماره ۸)
	ایجاد حس صمیمیت و حمایت متقابل میان جنس‌ها	«واقعا مثل خواهر و برادر کنار هم بودن و پسرا از دخترا حمایت می‌کردن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۱)
	کاهش مشکلات ارتباطی با دانش‌آموزان برای معلمان	«شاید معلم نتونه با یک جنسیت ارتباط بگیره، اینجا هر دوتا جنس هستن و زیاد مشکل رو حس نمیکنن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۳)
	راهکارهای یادگیری میان دختران و پسران	«مثلاً تو درس ریاضی بعضی موقع‌ها پسرا یه میانبر ارائه می‌کردن که برام جالب بود. اونو تو کلاس اعلام می‌کردم دخترام استفاده میکردن یا تو هنر دخترا نوآوری داشتن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۳)
	تقویت خودکنترلی در جنس مخالف	«وقتی کنار یه پسر چندتا دختر هست، یکم جمع و جور میکنه خودشو. همین باعث میشه خودشو کنترل کنه.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۲)
	اثرگذاری متقابل دو جنس بر یکدیگر در کلاس‌های مختلط	«دخترا ورزش کردن پسرا رو میدیدن. فعال‌تر میشدن. پسرا نظم و خوش‌خطی دخترا رو میدیدن، تلاش میکردن مثل اونا تمیز بنویسن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۵)
مهارت‌های معلمی در مقابله با	مدیریت مناسب رفتار و گفتار معلم در کلاس ترکیبی	«معلم توی کلاسهای مختلط خیلی باید حواسش باشه. بارزترین ویژگی از نظر من اینه که معلم رو وادار به هوشیاربودن میکنه. باید اصطلاحا دست به عصا باشه معلم.»(مصاحبه‌شونده شماره ۵)

مضمون	زیر مضمون	نقل قول
چالش‌های کلاس مختلط	مدیریت رقابت‌های جنسیتی و جلوگیری از اثرات منفی آن	«این رقابت بین دو جنسو اگه معلم کنترل کنه محشره. اگه کنترل نشه هی پسرا میخان نشون بدن اونا بهترن، دخترا هم همینطور.»(مصاحبه‌شونده شماره ۵)
	توجه یکسان به فعالیت‌های درسی هر دو جنس	«امروز که شعر خوندن بیشتر خوشحال شدم. فردا پسرا میان میگن آقا مام میخایم شعر بخونیم.یعنی از علاقه خودشون دور میشن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱)
	توجه به حساسیت‌های دختران	«یعنی دخترا حساس‌ترن اگر بخوایم هر جور بازخورد بدیم شاید دختران نپذیرن، دلشکسته بشن و باید خیلی حساس باشیم به فرم ارزشیابی و بازخوردی که انجام میدیم.»(مصاحبه‌شونده شماره ۵)
	مدیریت رفتارهای خارج از عرف دانش‌آموزان	«وقتی دانش آموزا سنشون بره بالا یه سری رفتارا احتمالا بینشون اتفاق بیفته.»(مصاحبه‌شونده شماره ۶)

در پاسخ به‌سوال دوم: (غالب شدن پسران، چه اثراتی در فضای تحصیلی و شرایط کلاس دارد؟)

این سوال با هدف بررسی ادراک معلمان درباره غالب بودن یک جنسیت در کلاس و مقایسه وضعیت غالب بودن پسران، با دختران مطرح شد. ویژگی‌های ذاتی دختران و پسران، در پاسخ به این پرسش نقش به‌سزایی ایفا کردند. با غالب شدن یک جنسیت، توجه معلم معطوف به آن جنسیت می‌شود و وزنه آن جنسیت، در ترازوی مدیریت و فعالیت کلاسی سنگینی می‌کند. علاوه بر این موارد، برخی عوامل که غالب بودن یک جنسیت را بی‌اثر می‌کنند نیز، شناسایی شدند. یافته‌های پژوهش پس از انجام مصاحبه و پیاده سازی و تحلیل در دو مضمون و هفت زیرمضمون سازماندهی گردید. مضامین مدنظر در جدول شماره ۳ قابل رویت هستند.

جدول شماره ۳. اثرات غالب بودن پسران در فضای تحصیلی و شرایط کلاس

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات مصاحبه‌شوندگان
فرصت‌های ناشی از غالب شدن پسران در مختلط	تقویت حس همکاری و حمایت گروهی در کلاس	«وقتی تعداد پسرا بیشتر بود انگار کل کلاس پشت همن.حمایت می‌کردن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۰)
	کاهش میزان اعتراضات به نمرات و ارزیابی‌ها	«پسرای کلاسم خیلی کمتر به نمراتشون اعتراض میکنن.این رفتار تو دخترا هم اثر گذاشت.»(مصاحبه‌شونده شماره ۹)
	تشویق دختران به تلاش بیشتر در زمینه‌های تحصیلی	«وقتی دخترا زیادن پسرا خیلی زود می‌رن تو حاشیه. ولی دخترا وقتی پسرا بیشترن بازم از لحاظ درسی عقب نمی‌کشن و تلاش میکنن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۸)
	افزایش پیشرفت در دروس خاص مانند ریاضی و ورزش	«تودرس ریاضی و ورزش پسرا بهترن. دخترام ازینا الگو می‌گیرن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۴)

چالش‌های ناشی از غالب شدن پسران در مختلط	چالش در مدیریت کلاس	«مدیریت کلاس در کلاس هایی که تعداد پسرا از تعداد دخترا بیشتره، به مراتب سخت‌تره.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۲)
	زورگویی پسران به دختران	«پسرا خیلی زور میگفتن به دخترا که تعدادشون کمتر بود.»(مصاحبه‌شونده شماره ۳)
	منزوی شدن دختران	«پسرا قدرت رهبریشون بیشتره. وقتی اینا زیادتر میشدن، دخترا خودشون کنار میکشیدن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۲)

در پاسخ به‌سوال سوم: (غالب شدن دختران، چه اثراتی در فضای تحصیلی و شرایط کلاس دارد؟)

این سوال به دنبال یافتن اثرات بیشتر شدن تعداد دختران در شرایط تحصیلی کلاس درس و شناسایی رفتار معلم در این شرایط است. موارد یافته شده در قالب دو مضمون و هفت زیرمضمون، در جدول شماره ۴ قابل رویت است.

جدول شماره ۴. اثرات غالب بودن دختران در فضای تحصیلی و شرایط کلاس

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات مصاحبه‌شوندگان
فرصت‌های ناشی از غالب شدن دختران در مختلط	بهبود شرایط درسی کلاس	«کلاسایی که دختر غالبه بیشتر به سمت درس خوندن میرن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۸)
	بهبود جو عاطفی و اجتماعی کلاس	«وقتی دخترا بیشتر بودن اون صمیمیت و نرمی کلاس بیشتر می‌شد.»(مصاحبه‌شونده شماره ۴)
	افزایش سطح بهداشت و نظم در کلاس	«رعایت بهداشت تو این کلاس‌های خیلی بهتره.» (مصاحبه‌شونده شماره ۶)
	رشد فعالیت های پرورشی	«تو کارای پرورشی همیشه صف اول دختران. وقتی اینا بیشتر میشن فعالیت پرورشی بیشتره.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۳)
	تقویت پیشرفت تحصیلی در دروس خاص	«دخترا غالب باشن، درسایی مثل هنر، فارسی، املای خوش‌خط‌وخال، سطح کلاس تو این موارد بالاست. باعث میشه پسرا هم یاد بگیرن و اجرا کنن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۸)
چالش‌های ناشی از غالب شدن دختران در کلاس مختلط.	شلوغی کلاس و کاهش تمرکز به‌دلیل گفتمان مداوم دختران	«چیزی که خیلی رو مخ بود این دخترا همش حرف میزدن، میخندیدن و تعدادشونم زیاد بود.»(مصاحبه‌شونده شماره ۸)
	کاهش انگیزه و ناامیدی پسران	«من تعداد دخترام که زیاد بود. مثلا بعضی روزا که یکی از پسرا غایب می‌شد اون یکی کلا محو بود.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۰)
	گروه‌بندی‌های اجتماعی و شبکه‌سازی‌های دخترانه در هنگام بروز اختلافات	«دخترا اون گروهاشون هم جالبه.وقتی دو نفر از اینا باهم دعوا میکنن کل جو کلاس رو بهم میریزن.»(مصاحبه‌شونده شماره ۱۳)

سوال چهارم: (معلمان چه دلایلی برای ترجیح دادن غلبه یک جنسیت، به جنسیت دیگر دارند؟)

هدف تدوین این سوال بررسی عوامل موثر بر توجه معلمان به یک جنسیت و انتخاب آن برای غالب بودن در کلاس است. یافته های پژوهش پس از انجام مصاحبه و پیاده سازی و تحلیل در دو مضمون و ده زیرمضمون سازماندهی گردید که در جدول شماره ۵ قابل رویت است.

جدول شماره ۵. دلایل معلمان برای انتخاب یک جنسیت به عنوان جنسیت غالب

دلایل انتخاب پسران به‌عنوان جنس غالب	دلایل انتخاب دختران به‌عنوان جنس غالب
توانمندی‌های تحلیلی و محاسباتی در دروس ریاضی و فنی	سازگاری و فرمان‌پذیری بیشتر در فرآیند آموزشی
یادگیری سریع و توانمندی در حل مسائل تجربی	پشتکار و دقت بیشتر در فرآیند یادگیری
یادگیری عمیق و پردازش پیچیده‌تر مفاهیم	اثرگذاری بیشتر در فرآیندهای شناختی و درسی
علاقه شخصی معلم به دروس علمی و فنی	علاقه شخصی معلم به دروس هنری و عاطفی
روحیه رقابتی و توانمندی در فعالیت‌های گروهی	بالاتر بودن نمرات در برخی دروس نظری

نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف پاسخ‌دادن به سوالات مربوط به ادراک معلمان از نقش‌های غالب جنسیتی در کلاس ترکیبی، اثرات باورهای جنسیتی معلمان بر تدریس و مدیریت کلاس و دلایل ترجیح آنان در انتخاب جنسیت غالب انجام شد. در پاسخ به پرسش اول (ادراکات معلمان از ویژگی‌ها، توانایی‌ها و شرایط کلاس ترکیبی)، آموزگاران نکاتی از تفاوت‌های دو جنسیت در حیطه رفتاری و آموزشی را بیان کردند. مصاحبه‌ها نشان داد که دختران در هوش کلامی و پسران در هوش ریاضی، عملکرد بهتری دارند. این یافته‌ها همسو با نتایج پژوهش ابراهیمی و همکاران(۱۳۹۶) و فیاضی و همکاران (۱۳۹۷) بود. یافته مذکور با فراتحلیل انجام‌شده توسط کوئست و همکاران[1](۲۰۱۰) ناسازگار است که به ناچیز بودن برتری پسران در هوش ریاضی اشاره می‌کند و آن را به کلیشه‌های جامعه نسبت می‌دهد. مصاحبه‌ها اطلاعاتی درباره تلاش و کوشش بیشتر دختران در مقایسه با پسران به دست‌آورد که همسو با پژوهش اسپلیت و همکاران[2](۲۰۱۴) و پژوهش رایلی و همکاران[3](۲۰۲۳) است که دریافتند که هوش کلامی و پشتکار دختران در مقایسه با پسران بیشتر است. به زعم علی‌نیامقدم(۱۴۰۳) معلمان، دانش‌آموزان دختر را با صفاتی مانند پرتلاش و پرکوشش می‌شناسند.

[1] Quest et al [2] Split et al [3] Wrigley et al

تفاوت‌های بین دو جنس، می‌تواند در پویایی کلاس اثرگذار باشد. معلم با آگاهی از این تفاوت‌ها، می‌تواند از توانایی‌های یک جنسیت، برای ارتقاء و تقویت جنسیت دیگر استفاده کند. پسران در برخی مباحث ریاضی از راه‌حل‌های ابداعی استفاده می‌کردند و این روش‌ها مورد استفاده دختران نیز قرار می‌گرفتند. در دروسی مانند هنر نیز، دختران برای پسران الهام‌بخش بودند. اجماع ویژگی‌های متفاوت دو جنس و لزوم کنترل و مهار این ویژگی‌ها، نیاز به ناخدایی ماهر دارد که توان تشخیص زمان لنگر انداختن و بادبان کشیدن را داشته‌باشد، معلمی آگاه به نیازها و حساسیت‌های هردو جنس، دارای تدبیر در رفتار و گفتار و با توانایی برقراری ارتباط موثر با هردوجنس. طبق تجارب زیسته معلمان، دختران نسبت به پسران نیاز به توجه بیشتر و حساسیت بیشتری در واکنش به مسائل مختلف دارند.

در مقابل پسران سازگاری بیشتری دارند. همچنین درصورت مدارا کردن زیاد با پسران، امکان خارج شدن کنترل کلاس از دست آموزگار وجود دارد. رعایت تعادل رفتاری و برقراری ارتباط موثر و کارآمد با هر دو جنس، مهارتی است که معلم با دستیابی به آن می‌تواند کلاس خود را در تمامی ابعاد بهبود ببخشد. دیگر ویژگی کلاس ترکیبی، رقابت دختران و پسران و در مواردی درگیری لفظی آن‌ها با یکدیگر است. بنابر تجربه‌زیسته معلمان، دو جنسیت به طور غریزی و به اقتضای سن خود، به درگیری لفظی و مسخره کردن یکدیگر می‌پردازند. این درگیری و رقابت می‌تواند دلایل متعددی از جمله حس رقابت یا تلاش برای اثبات خود باشد. به‌زعم مکوبی[1](۱۹۹۸) رقابت و درگیری بین دختران و پسران می‌تواند ناشی از کلیشه‌های جنسیتی باشد. هاید[2](۲۰۰۵) دلیل رقابت بین دانش‌آموزان را ناشی از تلاش آن‌ها برای جلب توجه معلم یا اثبات برتری خود می‌داند. یک آموزگار خبره با کنترل کردن این شرایط سعی می‌کند رقابت را به مباحث درسی بکشاند و از برتری‌های ذهنی یک جنسیت برای رشد جنسیت دیگر استفاده کند یا با استفاده از یادگیری مشارکتی، رقابت را کاهش دهد(هاید، ۲۰۰۵).

از دیگر تفاوت‌های کلاس ترکیبی و کلاس معمولی، برخورد متفاوت افراد با تنبیه‌های معلم است. به علت حساسیت دختران، معلمان ناگزیرند تنبیهات ملایم‌تری برای آنان به کار بگیرند، همین اتفاق سبب اعتراض پسران می‌گردد که این شرایط را ظلمی بر علیه خود می‌پندارند. نتایج پژوهش نشان داد که به علت وجود جنس مخالف در کلاس و رقابتی که بین دو جنس برای اثبات برتری خود وجود دارد، استفاده از تنبیه می‌تواند سبب سرخوردگی دانش‌آموز تنبیه‌شده بشود. پژوهش جرشوف[3](۲۰۰۲) و اسکیبا و

[1] Macoby [2] Hyde [3] Gershoff

همکاران[1](۲۰۰۲) نشان داد که وجود تنبیه‌های سنتی شدید در کلاس‌های ترکیبی می‌تواند سبب مقاومت دانش‌آموزان نسبت به معلم و رویکردهای مدیریت کلاس او شود. آموزگار کلاس ترکیبی باید از این نکته آگاه باشد و از رفتارهای تحقیرکننده بپرهیزد.

واکاوی ادراک معلمان نشان داد که آماده‌سازی دانش‌آموزان برای زندگی بهتر در اجتماع، بهبود شناخت از ویژگی های جنسیتی و بهبود مهارت‌های اجتماعی در موقعیت‌هایی که جنس مخالف حضور دارد، از مهم‌ترین کارکردهای کلاس‌دوجنسیتی هستند. صحبت‌کردن، تعامل، همگروهی‌شدن و در نتیجه سازگاری با جنس مخالف، سبب می‌شود که فرد در آینده در محیط‌های ترکیبی دایره ارتباطات گسترده‌تری داشته باشد. هالپرن و همکاران[2](۲۰۱۱) دریافتند که تفکیک جنسیتی و عدم آموزش روابط سالم می‌تواند منجر به شکل‌گیری نگرش‌های کلیشه‌ای شود. همچنین، تعاملات مختلط می‌توانند پیامدهای رشدی مثبتی نیز به همراه داشته باشند؛ از جمله افزایش شایستگی اجتماعی و کاهش احساس تنهایی، به‌ویژه برای دانش‌آموزانی که تمایل بیشتری به تعامل با جنس مخالف دارند(چن و همکاران[3]، ۲۰۲۵). به‌زعم وونگ و همکاران[4](۲۰۱۸) دانش‌آموزان مدارس تک‌جنسیتی، اضطراب بیشتری در موقعیت‌های مختلط جنسیتی تجربه می‌کنند. به زعم دروری و همکاران[5](۲۰۱۳) دختران در مدارس تک جنسیتی، وجود تمایز بین دو جنسیت را در سطوح بالاتری تایید می‌کنند. کدلز و هانوور[6](۲۰۰۸)، دریافتند که خودشناسی مربوط به جنسیت در کلاس‌های ترکیبی، بیشتر از کلاس‌های تک‌جنسیتی است.

نتایج بعدی مربوط به آسیب‌های کلاس ترکیبی بود که از انواع آن می‌توان به ایجاد برخی مشکلات رفتاری به سبب کنار هم بودن دو جنس و کاهش فعالیت دانش‌آموزان دختر در برخی کلاس‌ها به سبب نگرانی نسبت به تمسخر پسران اشاره کرد که ممکن است سبب افت تحصیلی و کاهش نمرات آنها شود. در کلاس‌های ترکیبی، الگوهای رفتاری افراد با تعامل با همسالان خود معطوف است(مارتین و همکاران[7]، ۲۰۲۴) و همین امر می‌تواند سبب کاهش مشارکت دختران در فعالیت‌های کلاسی بشود(گامارا و همکاران[8]، ۲۰۲۴). پژوهش کانیوسکی و هاوروت[9](۲۰۲۱) نشان دهنده نمرات بالاتر دختران در مدارس تک‌جنسیتی است. معلمان، در کلاس‌ها به‌این مورد توجه داشتند و سعی می‌کردند با حمایت از دختران یا پرسش سوال در فضایی بدون وجود پسران، اضطراب آنان را کنترل کنند.

---

[1] Skiba et al
[2] Halpern and et al
[3] Chen et al
[4] wong and et al
[5] Drury et al
[6] Keddels and Hannover
[7] Martin et al
[8] Gamarra et al
[9] Koniewski and Hawrot

معلمان بیان کردند که در کلاس‌های ترکیبی دانش‌آموزان هر دو جنس به وجود تبعیض در کلاس اعتراض می‌کنند. حتی در صورت عدم تبعیض واقعی، دانش‌آموزان ممکن است به دلیل حساسیت جنسیتی، احساس نابرابری کنند(اسپرز و بیگلر[1]، ۲۰۰۵). دلیل این اعتراض به تبعیض، می‌تواند حس رقابت و برتری‌طلبی دانش‌آموزان باشد. از دیگر آسیب‌های کلاس ترکیبی که معلمان به آن اشاره داشتند، کنار هم بودن دانش آموزان پسر و دختر در یک کلاس بود که به علت سازگاری بیشتر با سبک یادگیری دختران، می تواند سبب موفقیت بیشتر دختران و سرخوردگی پسران بشود. به زعم اسپیناث و همکاران[2](۲۰۱۴)، دختران به دلیل هوش کلامی بهتر، سازگاری بیشتر و خودانضباطی قوی‌تر، با محیط‌های مدارس امروزی سازگارترند. شرایط فعلی دروس در مدارس به نحوی است که بیشتر معلمان به یادگیری از طریق خواندن و حفظ کردن معتقدند و اجرای این سبک برای دختران مناسب‌تر است. همین امر سبب می‌شود که پسران در رقابتی ناعادلانه با دختران قرار بگیرند و توانایی‌های آن‌ها نادیده گرفته‌شود. ساکس[3](۲۰۱۱)، نیز پیشنهاد می‌کند که به علت بالغ تر بودن دختران از لحاظ عقلی، بهتر است گروه‌های همجنس در کنار هم تحصیل کنند.

در پاسخ به پرسش دوم (اثرات غالب شدن پسران در شرایط و فضای کلاس درس)، درباره شرایط تحصیلی و وضعیت کلاس در هنگام غالب بودن پسران در کلاس، معلمان اذعان کردند که کلاس به سمت فعالیت‌های عملی می‌رود و ابعاد تدریس، به سمت رفع نیاز پسران حرکت می‌کند. در این شرایط معلم کلاس باید شیطنت آنها را مدیریت کرده و سپس فرایند تدریس خود را اجرا کند. غالب‌بودن پسران در کلاس، سبب رشد فضای حمایتی کلاس می‌شود، چرا که پسران دارای روحیه حمایتی و همیاری بیشتری هستند. این روحیه حمایتی شامل حمایت از همسالان و همچنین معلمان زن می‌شود. البته در برخی موارد بالا رفتن تعداد پسران، سبب زورگویی ایشان به دختران می‌شود. طبق مصاحبه‌های انجام شده، دختران در هنگام غالب بودن پسران تلاش بیشتری در زمینه کسب موفقیت تحصیلی از خود نشان می‌دهند و دیرتر دچار ناامیدی می‌شوند.

در پاسخ به پرسش سوم (اثرات غالب شدن دختران بر شرایط و فضای کلاس درس)، معلمان نکاتی را درباره شرایط عاطفی، تحصیلی و مدیریتی کلاس بیان کردند. در هنگام غلبه دختران، شرایط فیزیکی و بهداشتی کلاس بهبود می‌یابد، تکالیف مد نظر بهتر انجام می‌شوند و معلم بهتر می‌تواند در کلاس عرض اندام کند. ون هوت و ون تیگم[4](۲۰۱۷)، دریافتند که غالب‌بودن دختران در کلاس درس، سردرگمی تحصیلی را کاهش می‌دهد. دختران، از لحاظ هیجانی و عاطفی، عملکرد بهتری دارند(تیفرت[5]، ۲۰۲۰) و همین عامل سبب بهبود شرایط عاطفی کلاس می‌شود. همچنین حساسیت دختران نسبت به نظافت و پاکیزگی، سبب پاکیزگی و

[1] Spears and Bigler
[2] Spinath et al
[3] Sax
[4] Van Houtte and Vantieghem
[5] Tifferet

نظافت محیط آموزشی می‌شود. دختران در فعالیت‌های فوق برنامه مشارکت بیشتری دارند و سبب رشد فعالیت‌های پرورشی مدرسه می‌شوند. با وجود این تفاسیر، دختران ویژگی‌های خاصی دارند که سبب وقوع مشکلاتی برای معلم کلاس می‌شود. دختران در کلاس درس صحبت می‌کنند و همین صحبت کردن، می‌تواند نظم کلاس را به هم بزند. آن‌ها در هنگام وقوع درگیری و اختلاف در کلاس، حساسیت بیشتری از خود نشان می‌دهند و با تبادل اطلاعات بین یکدیگر و تیم کشی‌های دخترانه، درگیری ساده را به معضلی بزرگ، تبدیل می‌کنند.

به طور خلاصه می‌توان گفت که شرایط تحصیلی کلاس، به سمت نیاز و علاقه جنسیت غالب حرکت می‌کند و به تدریج جنسیت غیرغالب نیز مجبور به پذیرش این موضوع شده و در برخی موارد استقلال خود را از دست می‌دهد. در برخی موارد که تعداد افراد جنسیت غیرغالب اختلاف زیادی با جنسیت غالب دارد، عادات و علائق جنسیت غیرغالب رو به فراموشی می‌رود. به تدریج دانش‌آموزان کلاس نسبت به درس مورد علاقه جنسیت غالب، تمایل بیشتری نشان می‌دهند و در آن درس ارتقا و پیشرفت حاصل می‌شود. وجود برخی عوامل خاص، امکان برتری جنسیت غالب را در فعالیت‌ها و فضای کلاس، نقض می‌کند. بافت فرهنگی، تفاوت‌های رشدی دو جنس، کلیشه‌های جنسیتی معلمان و حمایت آنان از یک جنسیت از این موارد هستند. علاقه فرهنگ حاکم به یک جنسیت خاص در یک روستا سبب افزایش اعتماد به نفس آن جنسیت و ناامیدی جنسیت مقابل می‌شود. در پایه‌های پنجم و ششم ابتدایی، دو جنس از لحاظ فیزیکی و عقلی، اختلاف بسیار زیادی دارند و دختران، حتی با تعداد کم می‌توانند کنترل کلاس را به دست بگیرند. همچنین حمایت معلم از یک جنسیت به سبب کلیشه‌های ذهنی او، می‌تواند سبب قدعلم کردن جنسیت غیرغالب، دربرابر جنسیت غالب شود.

در پاسخ به پرسش چهارم (دلایل ترجیح دادن یک جنسیت به جنسیت دیگر)، دلایل انتخاب یک جنسیت برای غالب‌بودن در کلاس بررسی شد که غالبا به کلیشه‌های ذهنی، انتظارات و علائق شخصی آن ها مربوط بود. آموزگارانی که انتظار نمرات بالا، نظم و پشتکار، انجام فعالیت‌های فرهنگی فوق برنامه و دیگر موارد را از دانش‌آموزان داشتند، دختران را انتخاب کردند. به زعم فریمن[1](۲۰۰۴) از کودکستان تا کلاس دوازدهم، دختران به طور متوسط نمرات بالاتری نسبت به پسران کسب می‌کنند. آموزگارانی که انتظار فعالیت بیشتر، حمایت و همکاری و هوش ریاضی از دانش‌آموزان داشتند، پسران را برای غالب‌بودن انتخاب کردند. در

[1] freeman

گفت‌وگو با معلمان، توجه بیشتر به جنس مخالف در آنها مشهود بود که با پژوهش فلوراک[1](۲۰۱۲) که تاییدکننده توجه آموزگاران به جنس مخالف خودشان است، سازگار است.

با وجود یافته‌های بالا بر کسی پنهان نیست که عوامل شخصی و فرهنگی می‌تواند بر جریانات موجود در کلاس‌ترکیبی اثرگذار باشد. آموزگاری که نسبت به یک جنسیت سوگیری منفی دارد، شاید نتواند به طور مناسب با او ارتباط برقرار کند، یا با فرض نسبت به شیطنت یک جنسیت، جریان شیطنت کلاس را منتسب به یک جنسیت بداند. فرهنگ و محیطی که معتقد است دختران برای ازدواج ساخته شده‌اند، اهمیتی به برتری آنها در دروس نمی‌دهد و آموزش را مختص پسران می‌داند. عوامل شخصی درباره دانش‌آموزان نیز صدق می‌کند و می‌تواند شرایط ویژه‌ای را برای هرکلاس رقم بزند. درمجموع می‌توان گفت کلاس ترکیبی مجموعه‌ای از فرصت‌ها و محدودیت‌ها را داراست و نیاز به معلمی خبره دارد که بتواند جریانات کلاس را کنترل کرده و از بروز آسیب‌ها جلوگیری کند. همچنین با رفتار مدبرانه و گفتار سنجیده خود، از تبعیض جلوگیری کند و بتواند به نیازهای هردو جنس پاسخ دهد. وی باید خود را در جایگاه یک قاضی عادل دانسته و به علائق شخصی خود که سبب سوگیری نسبت به یک جنسیت می‌شود بها ندهد تا تمامی دانش‌آموزان فرصت رشد و فعالیت برابر داشته باشند.

از محدودیت‌های این پژوهش، می‌توان به عدم تعمیم آن به سایر مناطق به علت وابسته بودن آن به بافت شهرستان کبودراهنگ و وجود عوامل مختص به این شهرستان اشاره کرد. همچنین به علت مسائل فرهنگی منطقه، مصاحبه با برخی از مشارکت‌کنندگان خانم، از طریق تماس تلفنی انجام شد.

پیشنهادات کاربردی

- با توجه به یافته‌های پژوهش درخصوص مهارت‌های موردنیاز برای تدریس در کلاس‌های ترکیبی و احساس نگرانی نومعلمان در مواجهه با این کلاس‌ها، پیشنهاد می‌شود در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان، واحد یا کارگاهی اختصاصی با محوریت «مدیریت و تدریس در کلاس‌های ترکیبی» گنجانده شود.
- با توجه به مضمون تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان در پاسخ به پرسش اول، دوره‌های ضمن خدمت معلمان با تأکید بر «آموزش مبتنی بر تفاوت‌های فردی و جنسیتی» طراحی شود تا معلمان با دامنه گسترده‌تری از روش‌های تدریس فعال، آشنا

[1] florack

شوند و بتوانند فعالیت‌های متنوع و منعطف را در کلاس‌های ترکیبی به کار گیرند تا نیازهای هر دو جنس در حد امکان تأمین شود.

- با توجه به یافته‌های پرسش دوم و سوم، معلمان با بهره‌گیری از یادگیری همسالان، گروه‌های ناهمگن تشکیل دهند تا نقاط قوت یک جنس در خدمت رشد مهارت‌های جنس مقابل قرار گیرد.
- با توجه به یافته‌های پرسش اول درباره تفاوت‌های بین دختران و پسران، شایسته است برنامه‌ریزان درسی هنگام تدوین و بازنگری برنامه‌های درسی، این تفاوت‌ها را مدنظر قرار دهند؛ به‌گونه‌ای که محتوا و فعالیت‌های کلاسی بتواند برای هر دو جنس جذاب و معنادار باشد.
- با توجه به اهمیت بهبود نگرش به جنس مخالف و تعاملات اجتماعی، برنامه‌های مدرسه‌ای به‌گونه‌ای طراحی شوند که همکاری متعادل و محترمانه دختران و پسران را تقویت کنند و سیاست‌های مدرسه‌ای در حوزه انضباط، تشویق و تنبیه، به‌طور شفاف بر اصل برابری جنسیتی تأکید کند.

پیشنهادات پژوهشی

- پژوهش‌های کیفی به‌منظور فهم عمیق‌تر تجربه زیسته دانش‌آموزان دختر و پسر از تبعیض در کلاس‌های ترکیبی انجام شود.
- پژوهش‌های آینده می‌تواند اثر برنامه‌های آموزشی را بر کاهش احساس تبعیض، بهبود نگرش نسبت به جنس مخالف و ارتقای تعاملات اجتماعی بررسی کنند.

منابع

احمدی‌زمانی، ز، گودرزی، ا، و دیالمه، ن. (۱۳۹۹). مرور نظام‌مند عوامل مؤثر بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان با تأکید بر نقش مدرسه. چشم‌انداز اسلامی در علوم تربیتی، ۷(۱۳)، ۲۳–۵۷. https://doi.org/10.30497/EDUS.2020.74912

ابراهیمی،س ، حکیم‌زاده، ر، و حجازی،ی . (۱۳۹۵). رابطه هوش‌های چندگانه با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر در رشته‌های علوم انسانی، ریاضی و علوم تجربی. پژوهش در آموزش، ۴(۲)، ۹۵–۱۱۲.

علی‌اکبری دهکردی، م، شهریاری، ح، و زارع،م . (۱۳۹۳). جنس زیستی، نقش‌های جنسیتی و ترس در دانش‌آموزان دختر و پسر مدارس دولتی شهر زابل. مطالعات روان‌شناسی تربیتی، ۱۱(۲۰)، ۱۱۷–۱۳۴. https://doi.org/10.22111/jeps.2014.2147

علینیا مقدم، ا، و دهقانی،م . (۱۴۰۳). تأمل پدیدارشناختی در مدارس ابتدایی روستایی مختلط. مطالعات زنان، ۱۵(۵۰)، ۱۳۳–۱۶۴https://doi.org/10.30465/ws.2025.49305.4160 .

فلاحی،ل . (۱۳۹۵). نگرش به نقش جنسیتی با تأکید بر قومیت و جنسیت. پژوهش‌های فرهنگی ایران، ۹(۱)، ۳۳–۵۹https://doi.org/10.22035/ijcr.2016.299 .

فیاضی، ر، صحراگرد، ر، روشن،ب ، روشن،ب ، زندی،ب ، و زندی،ب . (۱۳۹۶). مطالعه‌ای تطبیقی درباره تأثیر دوزبانگی و جنسیت بر هوش‌های زبانی و منطقی ـ ریاضی زبان‌آموزان دوزبانه و تک‌زبانه. پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی، ۸(۲)، ۲۲۵–۲۴۸.

محمدپور، ا. (۱۳۸۸). ارزیابی کیفیت در پژوهش کیفی: اصول و راهبردهای اعتباربخشی و انتقال‌پذیری. فصلنامه علوم اجتماعی، ۷۳–۱۰۶.

Sources

Abubalar, S., & Yusuf, A. (2025). Gender Disparity in the Teaching Profession: A Comparative Analysis of Female Teachers in Somalia and East Africa–Strategies for Empowerment and Workforce Expansion. *Journal of Somali Studies: Research on Somalia and the Greater Horn of African Countries*, *12*(3), 31-50. https://doi.org/10.31920/2056-5682/2025/v12n3a2

Ahmadizamani, Z. , goodarzi, A. and dialameh, N. (2020). Systematic review of factors affecting student responsibility with emphasis on the role of the school. *Islamic Perspective on Educational Science*, 7(13), 23-57. https://doi.org/10.30497/EDUS.2020.74912. [In Persian]

Alan, S., Ertac, S., & Mumcu, I. (2018). Gender stereotypes in the classroom and effects on achievement. *Review of Economics and Statistics*, *100*(5), 876-890. https://doi.org/10.1162/rest_a_00756

Aliakbari Dehkordi, M. , Shahriari, H. and Zare, M. (2014). Sex, gender roles and fearfulness in girl and boy students of Zabol town public schools. *Journal of Educational Psychology Studies*, 11(20), 117-134. https://doi.org/10.22111/jeps.2014.2147 [In Persian]

Aliniyamoghadddam,E. and dehghani,M. (2024). Phenomenological reflection in coeducational rural primary schools. *Women Studies*, 15(50), 133-164. https://doi.org/10.30465/ws.2025.49305.4160 [In Persian]

Arnett, R. C. (2017). Phenomenology. *The International Encyclopedia of Communication Research Methods*, 1-9. https://doi.org/10.1002/9781118901731.iecrm0186

Basma, L., & Rubie-Davies, C. M. (2025). Parents' and teachers' gender role attitudes and perceptions of mathematics achievement in Lebanon: bias against girls: L. Basma and CM Rubie-Davies. *Mathematics Education Research Journal*, 1-24. https://doi.org/10.1007/s13394-025-00549-w

Bassi, M., Mateo Díaz, M., Blumberg, R. L., & Reynoso, A. (2018). Failing to notice? Uneven teachers' attention to boys and girls in the classroom. *IZA journal of labor economics*, 7(1), 1-22. https://doi.org/10.1186/s40172-018-0069-4

Bazargan, A. (2024). An introduction to qualitative and mixed research methods. *Didavar Publishing*

Berekashvili, N. (2012). The Role of Gender-Biased Perceptions in Teacher-Student Interaction. *Psychology of Language and Communication*, 16 (1), 39-51. https://doi.org/10.2478/v10057-012-0004-x

Blumberg, R. L. (2008). The hidden curriculum of gender in schools. *Prospects*, 38(3), 345–359. https://doi.org/10.1007/s11125-009-9086-1

Carlana, M. (2019). Implicit stereotypes: Evidence from teachers' gender bias. *The Quarterly Journal of Economics*, 134(3), 1163–1224. https://doi.org/10.1093/qje/qjz008

Chen , I. J. (2023). Gender roles transmission mechanisms

Chen, X., Hei, L., Li, D., Liu, J., Yang, P., & French, D. (2025). Mixed-Sex Peer Interactions and Adjustment in Chinese Adolescents: X. Chen et al. *Applied Research in Quality of Life*, 1-20. https://doi.org/10.1007/s11482-025-10459-5

Copur-Gencturk, Yasemin, Thacker, Ian, Cimpian , Joseph R.(2024). An exploratory experiment investigating teachers' attributional race and gender bias and the moderating effects of personal experience of racial discrimination. *Contemporary educational psychology*. 79(102317). https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2024.102317

Cushman P., Clarke J. Masculinities and femininities: Student-teachers' changing perceptions of gender advantages and disadvantages in the New Zealand primary school environment.(2014) *Advances in Sociology Research*, 15, 83 - 105,

Djekourmane, D., Huang, X., & Xu, T. (2025). Inclusive education in Chad: in-service teachers' perceptions, practices, challenges, and expectations. In *Frontiers in Education* (Vol. 10, p. 1690636). Frontiers Media SA. https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1690636

Drury K, Bukowski WM, Vela´squez AM, Stella-Lopez L. Victimization and gender identity in single-sex and mixed-sex schools: Examining contextual variations in pressure to conform to gender norms. *SexRoles*. 2013; 69(7–8): 442–454. https://doi.org/10.1007/s11199-012-0118-6

Durrani, N., & Kataeva, Z. (2025). STEM teachers' agency for gender equality in STEM education: A mixed-methods study. *International Journal of Educational Research, 131*, 102585. https://doi.org/10.1016/j.ijer.2025.102585

Ebrahimi, S., Hakimzadeh, R., & Hejazi, E. (2016). The relationship between multiple intelligences and a cademic achievement of female and male students in humanities, mathematics, and experimental sciences tracks. *Teaching Research*, 4(2), 95–112. [In Persian]

Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., & Linn, M. C. (2010). Cross-national patterns of gender differences in mathematics: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 136(1), 103–127. https://doi.org/10.1037/a0018053

Falahati,L. (2016). Gender Role Attitude with an Emphasis on Ethnicity and Gender. *Journal of Iranian Cultural Research*, 9(1), 33-59. https://doi.org/10.22035/ijcr.2016.299. [In Persian]

Fayyazi,R. , Sahra-Gard,R. , Rovshan,B. , Rovshan,B. , Zandi,B. and Zandi,B. (2017). A Comparative study of the Impact of Bilingualism and Gender on Bilingual and Monolingual Learners in Linguistic and Logical-Mathematical Intelligences. *Language Related Research*, 8(2), 225-248. [In Persian]

Florack, a. (2012). The Impact of Teachers of Different Genders Instructing Students of Different Genders. *(Master's thesis School of Arts and Sciences St. John Fisher College).*

Freeman, C. E. (2004). Trends in Educational Equity of Girls & Women: 2004. NCES 2005-016. *National Center for Education Statistics.*

Gallagher, S. (2017). Phenomenological approaches to consciousness. *The Blackwell companion to consciousness*, 711-725. https://doi.org/10.1002/9781119132363.ch50

Gamarra, E., Tenbrink, T., & Mills, D. (2024, June). Gender in Teacher-Student Interactions: Another Factor in Spatial Ability Development and STEM Affiliation. In German Conference on Spatial Cognition (pp. 51-65). Cham: Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-63115-3_4

Gershoff, E. T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 128(4), 539–579. https://doi.org/10.1037/0033-2909.128.4.539.

Gilchrist E., Zhang K.C. Gender Stereotypes in the UK Primary Schools: Student and Teacher Perceptions(2024) *International Journal of Educational Reform*, 33 (3), pp. 270 – 294. . https://doi.org/10.1177/10567879221114889.

Halpern, D. F., Eliot, L., Bigler, R. S., Fabes, R. A., Hanish, L. D., Hyde, J., ... & Martin, C. L. (2011). The pseudoscience of single-sex schooling. *Science*, 333(6050), 1706–1707. https://doi.org/10.1126/science.1205031

Heilman, M. E., Caleo, S., & Manzi, F. (2024). Women at work: pathways from gender stereotypes to gender bias and discrimination. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 11, 165-192. https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-110721-034105

Hyde, J. S. (2005). The gender similarities hypothesis. *American Psychologist*, 60(6), 581–592.

Jackson, C., Vaughan, D. R., & Brown, L. (2018). Discovering lived experiences through descriptive phenomenology. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, *30*(11), 3309-3325. https://doi.org/10.1108/IJCHM-10-2017-0707

Kessels U, Hannover B.(2008) When being a girl matters less: Accessibility of gender-related self-knowledge in single-sex and coeducational classes and its impact on students' physics-related self-concept of ability. *Br J Educ Psychol*. 78(2): 273–289. https://doi.org/10.1037/0003-066x.60.6.581

Koniewski, M., & Hawrot, A. (2021). Are single-sex schools more effective than the coed ones? The effect of single-sex schooling on achievement among female adolescents in Catholic schools. *Research Papers in Education*, 37(6), 907–928. https://doi.org/10.1080/02671522.2021.1886318

Leigh-Osroosh, K. T. (2021). The phenomenological house: A metaphoric framework for descriptive phenomenological psychological design and analysis. *The Qualitative Report*, *26*(6), 1817-1829. https://doi.org/10.46743/2160-3715/2021.4815

Madioni, F. (2005). *Confronting subjectivity with dreams: A phenomenological study of intentionality and affect* [La subjectivité à l'épreuve du rêve. Une étude phénoménologique de l'intentionnalité et de l'affect]. *Evolution Psychiatrique, 70*(2), 357–368. https://doi.org/10.1016/j.evopsy.2005.04.017

Mamnoun, S., & Nfissi, A. (2023). Investigating classroom interaction from a gender perspective: A comprehensive review of relevant studies. *Journal of world Englishes and educational practices*, 5(2), 17-27. https://doi.org/10.32996/jweep.2023.5.2.3

Martin, C. L., Xiao, S. X., Fabes, R. A., Hanish, L. D., DeLay, D., & Oswalt, K. (2024). Are coeducational classes truly coeducational?. *The Elementary School Journal*, *124*(3), 413-433. https://doi.org/10.1086/728674

Matheis, S., Keller, L. K., Kronborg, L., Schmitt, M., & Preckel, F. (2020). Do stereotypes strike twice? Giftedness and gender stereotypes in pre-service teachers' beliefs about student characteristics in Australia. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 48(2). https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/1359866X.2019.1576029

Matz, R. (2024). Phenomenology. In *Encyclopedia of sport management* (pp. 722-723). Edward Elgar Publishing. https://doi.org/10.4337/9781035317189.ch420

Mhewa, M. M. (2025). Shaping equity in the classroom: Investigating gender sensitivity in classroom interaction in Tanzanian secondary schools. *Cogent Education*, *12*(1), 2563710. https://doi.org/10.1080/2331186X.2025.2563710

Mohammadpour, A. (2009). Quality evaluation in qualitative inquiry: *Principles and strategies of validation and transferability*. Social Sciences Quarterly, 73–106. [In Persian]

Mosavi Nodushan,F. S. , Sharif,M. and MirShah Jafari,S. E. (2011). The Relation between Genders Based Beliefs and Expectations of Female Teachers and the Oral, Mathematical and Social Learning of Elementary Students in Isfahan. *Women Studies*, 2(3), 79-98.

OECD. (2022). Gender stereotypes in education: Policies and practices to address gender stereotyping across OECD education systems.

Pantić, N., Galey, S., Florian, L., Joksimović, S., Viry, G., Gašević, D., ... & Kyritsi, K. (2022). Making sense of teacher agency for change with social and epistemic network analysis. *Journal of educational change*, *23*(2), 145-177. https://doi.org/10.1007/s10833-021-09413-7

Perander, K., Londen, M., & Holm, G. (2020). Anxious girls and laid-back boys: Teachers' and study counsellors' gendered perceptions of students. *Cambridge Journal of Education*, *50*(2), 185-199. https://doi.org/10.1080/0305764X.2019.1653825

Ralph, M. C., Pascutto, J., Wright, C., & Pedrosa Martínez, R. (2024). Perceptions of gender in classrooms and associated expectations of belonging. *Journal of Interior Design*, *49*(1), 53-69. https://doi.org/10.1177/10717641231211544

Rogošić, S., & Baranović, B. (2024). Gender sensitivity of teacher education curricula in the Republic of Croatia. *Open education studies*, *6*(1), 20220225. https://doi.org/10.1515/edu-2022-0225

Sadker, D., & Zittleman, K. (2009). Still failing at fairness: How gender bias cheats girls and boys in school and what we can do about it. Scribner.

Sadker, M., & Sadker, D. (2010). Failing at fairness: How America's schools cheat girls. *Simon and Schuster*

Sameti, M. and Pash zanoosi, M. (2013). Impact of GenderInequalities in employment and education on Human Development Index (1990-2010. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 11(4), 7-33. https://doi.org/ 10.22051/jwsps.2014.1465

Sax, L. (2011). Gender differences in the sequence of brain development. Education. com.

Scholinakis , M. (2024). A study of teachers' perceptions of how gender issues manifest themselves in the classroom. *(Master's thesis, The American College of Greece*).

Skiba, R. J., Michael, R. S., Nardo, A. C., & Peterson, R. L. (2002). The color of discipline: Sources of racial and gender disproportionality in school punishment. *Urban Review*, 34(4), 317–342. https://psycnet.apa.org/doi/10.1023/A:1021320817372

Spears Brown, C., & Bigler, R. S. (2005). Children's perceptions of discrimination: A developmental model. *Child development*, 76(3), 533-553. https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2005.00862.x

Spilt J.L., Koomen H.M.Y., Jak S. Are boys better off with male and girls with female teachers? A multilevel investigation of measurement invariance and gender match in teacher-student relationship quality.(2012) *Journal of School Psychology*, 50 (3), pp. 363 - 378, https://doi.org/10.1016/j.jsp.2011.12.002

Spinath, B., Eckert, C., & Steinmayr, R. (2014). Gender differences in school success: what are the roles of students' intelligence, personality and motivation. *Educational Research*, 56(2), 230–243. https://doi.org/10.1080/00131881.2014.898917

Tifferet S. Gender Differences in Social Support on Social Network Sites: A Meta-Analysis. Cyberpsychol Behav. *Soc Netw*, 23(4):199-209. https://doi.org/10.1089/cyber.2019.0516.

Todor I. Gender in education: Teacher's perspective(2010) *International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 4 (12), pp. 45 - 52, . https://doi.org/10.18848/1833-1882/CGP/v04i12/53047

UNESCO (2019). Global Education Monitoring Report: Gender Report

Van Houtte, M., & Vantieghem, W. (2017). Do Girls Make Boys Study? Gender Composition, Gender Role Culture, and Sense of Futility in Flemish Secondary Schools. *Youth & Society*, 52(2), 229-250. https://doi.org/10.1177/0044118X17740597

Venketsamy, R., & Hu, Z. (2024). Teachers as change agents: Teaching English first additional language in schools in Gauteng. *Reading & Writing-Journal of the Literacy Association of South Africa*, *15*(1), 431. https://doi.org/10.4102/rw.v15i1.431

Vu, M. T., & Pham, T. T. T. (2025). Gender, critical pedagogy, and textbooks: Understanding teachers'(lack of) mediation of the hidden curriculum in the EFL classroom. *Language Teaching Research*, *29*(7), 3143-3169. https://doi.org/10.1177/13621688221136937

Wong WI, Shi SY, Chen Z (2018) Students from single-sex schools are more gender-salient and more anxious in mixed-gender situations: Results from high school and college samples. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0208707

Wrigley-Asante, C., Ackah, C. G., & Frimpong, L. K. (2023). Gender differences in academic performance of students studying Science Technology Engineering and Mathematics (STEM) subjects at the University of Ghana. *SN Social Sciences*, 3(1), 12. https://doi.org/10.1007/s43545-023-00608-8